

Forslaget til folketingsbeslutning

vedtoges med 91 stemmer mod 60.

Formanden: Der vil nu blive givet udenrigsministeren meddelelse om denne vedtagelse.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om afsætning af danske landbrugsvarer m. m.

(Lovforslaget (nr. 257) findes i tillæg A. sp. 5153, fremsættelsen i tidenden sp. 6786).

Formanden: Sammen med denne sag foretages de under punkterne 3-5 på dagsordenen opførte sager, nemlig:

Første behandling af forslag til lov om en kornordning.

(Lovforslaget (nr. 258) findes i tillæg A. sp. 5145, fremsættelsen i tidenden sp. 6786).

Første behandling af forslag til lov om ændring af lov om handel med foderstoffer.

(Lovforslaget (nr. 259) findes i tillæg A. sp. 5167, fremsættelsen i tidenden sp. 6786).

Første behandling af forslag til lov om afsætning af frisk dansk frugt og danske gartneriprodukter.

(Lovforslaget (nr. 260) findes i tillæg A. sp. 5177, fremsættelsen i tidenden sp. 6788).

Formanden: Jeg gør opmærksom på, det måske bliver nødvendigt på et vist tidspunkt at udsætte mødet for at genoptage det i løbet af aftenen.

Lovforslagene sattes til forhandling.

Chr. Thomsen: Jeg vil gerne have lov til først at fremsætte nogle få bemærkninger om de enkelte lovforslag og så slutte med at sige noget om lovforslagene som helhed.

Jeg vil begynde med det lovforslag, som vil give mig anledning til de færreste bemærkninger, nemlig forslag til lov om handel med foderstoffer. Jeg finder det rigtigt, at man giver den danske grøntørningsindustri mulighed for en øget ud-

vikling. Kan der oparbejdes en større dansk produktion af proteinholdigt foder, kan det spare import og måske også give eksport, og det kan dæmpe stigningen i kornarealerne. Jeg kan altså ganske kort sige, at jeg finder dette lovforslag fornuftigt.

Jeg vil dernæst sige et par bemærkninger om forslag til lov om afsætning af frisk dansk frugt. Gartneriet møder jo i sine eksportbestræbelser stort set de samme barrierer som landbruget, idet gartneriprodukter næsten alle steder kædes sammen med landbrugsprodukter. Derfor har man haft den lille lov om gartneriet, hvorefter der stilles visse beløb til rådighed som udlån og andre som tilskud. Nu er det trods alt ikke så små beløb, gartnerieksporten drejer sig om. Sidste år var det 166 mill. kr., og det var en stigning på ca. 30 mill. kr. Jeg er helt klar over, at denne lov ikke har løst alle problemer for gartnerierne, men det har betydet noget, at man har haft både lånene og måske ikke mindst tilskuddene, som man har kunnet benytte til den agitation ude i det fremmede, som er nødvendig for, at man kan sælge danske gartneriprodukter. Nu er der i lovforslaget foreslået samme lånebeløb som hidtil, men grænsen for, hvad der kan lånes til, er betydeligt udvidet. Jeg ved ikke, hvordan man får de to ting til at rime med hinanden, men det må vi kunne se lidt på i udvalget.

Jeg vil til slut sige, at jeg finder det fornuftigt, at man af det tilskud, man stiller til rådighed, tager et beløb til undersøgelse af erhvervets fremtidige struktur og af de afsætningsmuligheder, der foreligger. Jeg synes, det er ganske nyttigt at bruge nogle af pengene til dette formål. Dette lovforslag giver mig ikke anledning til flere bemærkninger.

Jeg vil dernæst sige lidt om kornlovsforlaget. Det følger stort set den gældende lov. Jeg havde egentlig ventet større ændringer i kornloven efter alt det, der har været talt og skrevet om, at kornloven sådan set havde spillet fallit. Jeg kan forstå, at man bl. a. har opgivet at øremærke nogle af pengene fra den forhøjede støtte til sikring af en bestemt kornpris. Personlig har jeg ærlig talt den mening, at man ganske enkelt kunne have foreslået den gældende kornlov videreført. Jeg har aldrig haft den opfattelse, at den gældende kornlov har spillet fallit. Det

[Chr. Thomsen.]

er da rigtigt, at vi i kraft af en helt usædvanlig stor kornhøst fik lave priser sidste år. Til gengæld må hver avler så trøste sig med, at han havde et betydelig større antal tønder at sælge, og det skal da også tages med, når man vurderer det totale resultat.

Det, som var kornlovens mening i sin tid: at holde svineproduktionen i ave, har man til dato nået, og det var måske lige på sin plads, at man i et enkelt år fik lave priser. Jeg tror egentlig, det var ganske nyttigt, at dansk landbrug fik en advarsel om, at man ikke skulle forcere kornproduktionen på bekostning af husdyrholdet. Det må være en advarsel til dansk landbrug om, at hvis arealsammenlægningen stort set ikke svarer til moderne korndrift, bør man holde fast ved husdyrproduktionen. Denne advarsel kom måske lige i rette tid, og derfor kan jeg ikke dele den anskuelse, at kornloven ikke i og for sig skulle have løst sin opgave. Det er sikkert farligt at satse for meget på kornavl netop i en periode, hvor alle prognoser går ud på, at verdenshøsten af korn i de kommende år bliver alt for stor.

Man ønsker at tilstræbe en pris på brødkorn på 56 kr. pr. 100 kg pr. 1. april 1970. Jeg vil gerne spørge landbrugsministeren: kan det gøres på andre måder? Jeg går ud fra, at det er dispositionsfondens midler, man vil bruge til det. Det er i øvrigt slet ikke sikkert, det bliver nødvendigt. Det vil være helt afhængigt af, hvordan den kommende kornhøst bliver, om man ikke af sig selv når derop.

Så har man nedsat basisprisen fra 52 kr. til 51 kr. Ja, det kan ikke virke særlig sindsoprivende på mig.

Jeg vil gerne nævne en enkelt ting, som jeg godt vil have diskuteret i udvalget. Det er spørgsmålet om fastsættelse af afgifter på skummetmælkspulver. Herom vil man have indføjet i loven, at kornnævnet skal skønne om, hvad den gældende verdensmarkedspris er. Det kan nok blive en svær opgave for kornnævnet. I og for sig synes jeg, det bedre kan kædes sammen med det, der står i bemærkningerne til lovforslaget, hvor man har noget konkret at holde sig fast i. Men også det er vel et spørgsmål, vi kan diskutere i det kommende udvalg.

Jeg vil derefter vende mig til det, man vel kan kalde hovedlovforslaget, forslag til

lov om afsætning af danske landbrugsvarer. Det gælder også for dette, at det stort set er en videreførelse af de gældende love med enkelte ændringer og andre beløb.

Må jeg først nævne de ændringer, som jeg er enig i. Jeg kan være helt enig i den justering, der finder sted af hjemmemarkedspriserne. Det har længe stået klart, at sådan som udviklingen har været, lå fjerkrækød for højt i forhold til andre kødsorter; derfor foreslår man en nedgang i hjemmemarkedsprisen for fjerkrækød på 1 kr. 20 øre pr. kg og for æg på 20 øre pr. kg; til gengæld kommer der så en forhøjelse af oksekød med 36 øre pr. kg. Denne justering har jeg ikke noget imod. Nu er der det at sige, at i øjeblikket er der ingen afgifter på oksekød og kalvekød, og foreløbig er udsigterne ganske gode for kødpriserne på det internationale marked. Hvis de fortsætter med at være det, er det klart, at denne justering her vil påvirke det samlede provenu af hjemmemarkedsordningen og let kan komme til at give et mindre provenu. Men det kan der efter min mening i og for sig ikke ske noget ved, for det vil jo betyde, at man på eksportmarkedet har fået dækning i kraft af større priser.

Så står der i § 4, stk. 8, noget om, at man vil forbyde avertering om salg ved staldøren af fjerkræ. Det er vel ikke noget hovedproblem: jeg mener, det er en af de ting, vi også kan se nærmere på i et udvalg.

Men der er noget andet interessant i lovforslaget. Mens der tidligere i loven stod, at afgiftsbeløbene skulle anvendes til afsætning af danske landbrugsvarer, tales der nu i bemærkningerne tillige om „en hensigtsmæssig produktionsplanlægning“. Det er absolut ikke noget, jeg vil gå imod. Jeg vil for så vidt ikke tage stilling til det på nuværende tidspunkt, men jeg vil gerne spørge landbrugsministeren, om det er muligt på nuværende tidspunkt at sige noget konkret om, hvad det er, man vil, eller om det er en foruddiskontering af, at lovene til næste år tages op til revision, og at man måske på det tidspunkt kommer ind i noget i den retning. Jeg vil altså gerne have en lille smule klarere oplysning om, hvad det er, man har tænkt sig med en hensigtsmæssig produktionsplanlægning.

Den samlede kontante støtte er efter lovforslaget 800 mill. kr., og dertil kommer så de 50 mill. kr. i kornfonden i den anden lov—

[Chr. Thomsen.]

i alt 850 mill. kr., der udgør den kontante støtte.

Selve fordelingen af pengene skal jeg ikke sige mange ord om. Den fordelingsnøgle, der er brugt, kender jeg; det er stort set den, der har været brugt ved tidligere lejligheder. Jeg er enig i, at man har fastholdt det synspunkt, at hovedparten af støtten ligger på den animalske produktion. Danmark bliver aldrig et korneksporterende land af format. Den del af landbruget, som har beskæftigelsesmæssig interesse, som har interesse i tilknytning til industrien og til Danmarks valutahjemtagning, er trods alt husdyrholdet, og derfor har jeg ikke noget imod, at man bruger den gamle nøgle, hvorefter det er husdyrholdet, der får hovedparten af pengene.

Om beløbets størrelse vil jeg gerne sige, at det må være helt og holdent regeringens eget ansvar. Vi kender ikke beregningsgrundlaget. Regeringen har haft en hel vinter til at finde ud af, hvad slutbeløbet skulle være. Vi for vort vedkommende får 14 dage, ja, ikke engang det, hvis loven skal være færdigbehandlet, inden folketinget sendes hjem den 13. juni. Vi har ingen muligheder for nogen vurdering af, om det er rigtigt eller ej, og derfor må beløbets størrelse være regeringens ansvar alene.

Jeg havde faktisk ventet, at der, når man tager lovforslagene som helhed, ville have været større ændringer, end der egentlig er, for i det store og hele er de jo en videreførelse af de eksisterende love. Jeg havde ikke mindst ventet det efter den kritik, der har været fra forskellig side i den senere tid — og vel egentlig hårdest fra venstres politiske ordfører, hr. Henry Christensen. I Viborg Stifts Folkeblad for den 27. maj står der, at hr. Henry Christensen har udtalt:

„Socialdemokratiet har aldrig villet hjælpe landbruget, når hjælp var nødvendig. Det har derimod venstre, og også i den nuværende situation.“

Jeg ved egentlig ikke, hvad det er, der berettiger hr. Henry Christensen til den stærke selvros og den stærke nedvurdering af andres indsats. Hvad er det, venstre har hjulpet landbruget med? Hvad har man hjulpet med i dag? Er det ikke første gang, sådanne lovforslag kommer frem her i folketinget, uden at der først er opnået et forlig med

landbruget? Det har undertiden ligget meget hårdt med at skaffe dette forlig, men mig bekendt er det første gang, man møder her i folketinget uden at have et forlig med landbruget — og det er den regering, som venstre selv er medlem af. Sidste periode, venstre deltog i regeringen, var perioden 1950-1953, og jeg kunne have lyst til at spørge: hvad blev der opnået af særlig lovgivning og særlige begunstigelser for landbruget fra 1950 til 1953? Det var ikke meget. Hvad har man opnået i dag? Man har fremsat et lovforslag om en forhøjet ydelse fra statens side, og nu kan de tre regeringspartier så rejse land og rige rundt og give hinanden skylden og ansvaret, hvis den er blevet for lille, og alle forsøge at tage æren, hvis det er blevet for højt.

Men hr. Henry Christensen kommer ikke uden om, at man samtidig har velsignet landbruget med en diskontoforhøjelse på 2 pct. på grund af en forkert ført politik. Alle, der har kendskab til landbruget, ved, at dansk landbrug som intet andet erhverv rammes af dette. I forhold til den investerede kapital har dansk landbrug en langsom omsætning og et meget stort kapitalbehov. Derfor rammer netop diskontoforhøjelsen landbruget særlig hårdt, og derfor synes jeg ikke, at der, når hr. Henry Christensen vurderer venstres indsats kontra socialdemokratiets, er så forfærdelig meget at prale af.

Hvis vi endelig skal vurdere partiernes landbrugspolitik, vil jeg gerne sige, at hvis man går helt tilbage til 1930'erne, til katastrofeårene i begyndelsen og midten af 1930'erne, hvor der blev lavet de store kriseforlig, og betragter hele perioden frem til i dag, vil man se, at der i dette ting praktisk taget ikke er vedtaget love af betydning og til støtte for dansk landbrug, uden at socialdemokratiet har lagt navn til dem, enten ved at være regeringsleder eller også ved at tage medansvar herfor. Vi har ikke fortrudt, at vi har gjort det. Vi har gjort det af hensyn til udviklingen inden for landbruget, af hensyn til samfundet og af hensyn til helheden, og vi synes ikke, at man på den baggrund i den grad kan nedvurdere andre partiers arbejde for og stilling til landbruget, som det f. eks. er sket i Viborg Stifts Folkeblad.

Må jeg til slut nævne noget, jeg finder

[Chr. Thomsen.]

meget interessant. Der står i bemærkningerne til afsætningslovforslaget, at regeringen vil bede en gruppe eksperter repræsenterende henholdsvis landbruget og regeringen om at undersøge landbrugets forhold og inden årets udgang fremsætte forslag til en mere langsigtet landbrugspolitik, og derfor foreslår man, at lovens gyldighed begrænses til 1 år. Det er vi absolut interesseret i, endda meget interesseret i. Kan man allerede nu sige noget om, hvem dette udvalg skal bestå af? Jeg vil sige til landbrugsministeren, at når man vil tage alle landbrugsproblemerne op til en drøftelse, kan det ikke dreje sig alene om den lovgivning, vi her behandler; så må det efter min mening også dreje sig om mange andre landbrugslove, f. eks. jordlovene. Jeg er enig i, at man vil tage dem alle sammen op til en drøftelse. Jeg tror, jeg sagde, dengang vi sidst behandlede jordlovene, at man ikke måtte lade gå mere end højst 5 år mellem hver vurdering af, om jordlovene i virkeligheden svarede til den økonomiske udvikling inden for landbruget. Derfor må det, hvis man får et sådant udvalg, der skal prøve at lave en mere langsigtet politik, være det hele, man sigter på, og ikke kun det lovsæt, som er til drøftelse her i dag.

Landbruget har længe været inde i en omstillingsproces. Det ses vel tydeligst af den store afvandring, der har været; 7.000 ejere forlader årlig landbruget, og deres brug sammenlægges med andre brug. Den omstillingsproces er man langt inde i, men man er langt fra ved vejs ende, og jeg tror heller ikke, man kommer til vejs ende på et kort åremål. Det er en proces, som det vil tage adskillige år endnu at føre til ende. Jeg har aldrig lagt skjul på, at jeg hører til dem, der mener, at vi ikke her i folketinget skal begynde at lovgive for, hvor stort hvert enkelt landbrug skal være, og hvordan det skal indrettes. Det afgør man ude på det enkelte brug og inden for landbrugets egne organisationer; det er opgaver, som kun landbruget kan løse, og som landbruget selv må løse i fremtiden. Men der er andre ting, vi kan gøre herinde. Vi kan prøve at finde den nødvendige mål-sætning for landbruget, prøve at finde frem til en vurdering af landbrugets økonomiske indpasning i samfundet som helhed, prøve at finde en vurdering af, hvad der fremover

vil være mulighed for at producere, prøve at finde ud af, hvordan man kan indplacere de nye, de kommende landmænd i landbruget. Der ligger en lang række problemer, som folketinget kan påvirke. Vi ser derfor med glæde på, at man eventuelt tager hele lovsættet om landbruget op til behandling i den kommende samling, og vi ser med glæde på, at et udvalg bliver nedsat. Jeg kan også ganske roligt sige, at vi vil medvirke fordomsfrit, når ændringerne bliver forelagt, selv om vi i denne tid er ude for en hård nedvurdering, bl. a. af hr. Henry Christensen.

I øvrigt kan jeg sige som slutbemærkning, at vi agter om kort tid at fremsætte vore egne synspunkter om landbrugets fremtid.

Formanden: Hr. Henry Christensen har ordet for en kort bemærkning, og så henstiller jeg i øvrigt, at man gemmer de korte bemærkninger til senere under mødet.

(Kort bemærkning).

Henry Christensen: Jeg beder bare om ordet for at sige til hr. Chr. Thomsen, at det, jeg har talt og skrevet om ved nogle lejligheder og også udtalt mig om i et interview, har været spørgsmålet om de landbrugspolitiske drøftelser, vi har haft i løbet af de sidste 14-15 måneder siden regeringsskiftet. Jeg har ofte ved tidligere lejligheder mødt megen forståelse fra socialdemokratiets side for landbrugets problemer. Så meget desto mere har det undret mig, at vi har mødt en så voldsom kritik, siden socialdemokratiet kom i opposition. Jeg minder om stillingen til den likviditetsforbedring, der blev gennemført ved ændringerne af momsreglerne. Jeg minder om den stærke kritik af beregningen af devalueringsgodtgørelsen og beregningerne i forbindelse med hjemmemarkedsordningen. Det er disse ting, jeg har draget frem. Her forekommer det mig til min store beklagelse, at socialdemokratiet har skiftet holdning. Det er det, jeg har kritiseret, og jeg står ved denne kritik.

(Kort bemærkning).

Chr. Thomsen: Det er ikke nogen korrekt fremstilling, hr. Henry Christensen. Den sidste dag, før folketinget blev hjemsendt forud for valget, blev der stillet midler til rådighed, for at man kunne udbetale land-

[Chr. Thomsen.]

bruget erstatning for devalueringen. Det eneste, vi har kritiseret, var, at vi manglede en ordentlig opgørelse, et ordentligt regnskab for, hvor stort beløbet skulle være. Vi har heller ikke kritiseret, at hjemmemærkedsordningerne senere blev reguleret. Vi har kritiseret måden, det blev gjort på — ikke at man fik den justering, som man havde ret til ifølge loven.

Formanden: Ifølge forretningsordenen er personlig tiltale af medlemmer ikke tilladt.

Niels Ravn: Vi må jo beklage, at vi stadig er i den situation, at en lovgivning som den, vi her står med, er nødvendig. Når jeg har sagt dette, skynder jeg mig at tilføje, at den ikke er nødvendig, fordi det danske landbrug ikke arbejder dygtigt nok. Den er nødvendig af helt andre årsager. Om landbrugets arbejde — og det gælder både med hensyn til den faglige dygtiggørelse og til udøvelsen i praksis — er der ikke kritik at rejse; dansk landbrug er fortsat konkurrencedygtigt over for den øvrige verden. Situationen skyldes alene de markedspolitiske udviklinger her i Europa. Da EEC blev oprettet, valgte Danmark at holde sig udenfor, men der er for mig ingen tvivl om, at hvis vi var gået med dengang, ville det have betydet et stort plus for dansk landbrug. Efter en samlet overvejelse af hele vort erhvervslivs stilling og landets stilling i øvrigt besluttede et flertal her i tinget imidlertid i stedet at gå ind i EFTA. Det skal villigt indrømmes, at EFTA ikke har været noget godt landbrugsmarked, forstået på den måde, at danske landbrugsvarer endnu ikke har opnået den samme frie stilling, som de øvrige af vore produkter har fået i dette marked, og det er altså årsagen til, at vi fortsat befinder os i den situation, at vi må drøfte en lovgivning som den, der her i dag er tale om.

Skal vi se fremad og prøve på at skimte en løsning på de markedspolitiske problemer, må vi vist indrømme, at en sådan

stadig ikke er i sigte. Ingen kan bedømme resultatet af det, der er sat i gang i Frankrig, og vi må vel fortsat regne med, at vi i en kortere eller længere årrække skal leve under de nuværende forhold.

Derfor hilser vi i det konservative folkeparti med tilfredshed, at regeringen, samtidig med at den fremsætter disse lovforslag, vil gøre dem etårige, for at man kan få tid til at overveje det, man har kaldt en mere langsigtet landbrugspolitik. Jeg har godt bemærket mig, at der fra visse kredse er rejst kritik imod dette, at lovene denne gang skal være etårige, og man har villet udlægge det som en uvenlig handling over for landbruget. Jeg for mit vedkommende mener tværtimod. Jeg mener nemlig, at ingen mere end landbruget kan være interesseret i, at disse problemer bliver kulegravet, og at det sker hurtigst muligt, så vi kan finde frem til noget, der måske kan være mere fremtidsperspektiv i end i de lovforslag, vi står med her i dag. Her tænker jeg naturligvis på det ekspertudvalg, som blev omtalt af hr. Chr. Thomsen, og som også vi i det konservative folkeparti stiller store forventninger til.

Det fremgår af afsætningsloven, at den — som hr. Chr. Thomsen også var inde på — nu også skal sigte imod en vis produktions-tilpasning. Det er vi enige i, men ligesom hr. Chr. Thomsen må jeg mene, at foruden at sigte mod en produktionstilpasning må man også i de overvejelser, der skal finde sted, sigte imod en strukturtilpasning. Jeg tror ikke, det i tiden fremover vil være muligt at bemande det antal landbrug, vi har i dag. Dermed være ikke sagt, at vi ikke fortsat har behov for de mindre brug; det er da min bestemte opfattelse, at det mindre brug med én eller flere specialproduktioner også fortsat bør have sin plads inden for dansk landbrug. Men vi er i den situation, hvilket bl. a. fremgår af den rapport, der er kommet fra socialforskningsinstituttet, at der ud fra den afgang og tilgang, der forventes i de kommende 15 år, kan beregnes at være mellem 100 og 200 ha jord til rådig-

[Niels Ravn.]

hed for hver af de unge, der træder ind i dansk landbrug. Alene det må give anledning til alvorlige overvejelser med hensyn til sammenlægnings- og samdriftsmulighederne, og derfor bør også disse ting tages med ind i overvejelserne.

Jeg kan ikke lade være med i denne forbindelse at nævne et specielt problem, som jeg også tror vil få større og større betydning, nemlig jordfordelingsproblemet. Vi har en jordfordelingslovgivning, som igennem en årrække har levet en, jeg havde nær sagt hensygnende tilværelse, når vi ser bort fra ganske enkelte egne af landet. Jeg tror, vi kommer til at beskæftige os mere med denne lovgivning i fremtiden, hvis ikke sammenlægning og samdrift skal hæmmes alt for meget. Vi støder gang på gang på det forhold, at en ønsket sammenlægning må nægtes og bliver nægtet alene af beliggenhedshensyn og i og for sig ikke så meget på grund af arealstørrelserne; dér fører vi efterhånden jo en meget liberal politik. Jeg kan ikke lade være med at nævne, at i forbindelse med de store motorveje, der skærer eller vil komme til at skære landet igennem på langs og på tværs, alt efter hvilke landsdele vi taler om, vil der opstå meget store jordfordelingsproblemer. Jeg beder om, at man tager disse ting med ind i overvejelserne i det udvalg, der nu skal nedsættes, men jeg er da i øvrigt helt overbevist om, at landbrugsministeren har disse forskellige ting med inde i sine overvejelser.

Man må ellers sige, at det ikke har skortet på råd inden for det seneste år med hensyn til den fremtidige landbrugslovgivning. Vi har fået en række råd fra vidt forskelligt hold, men som regel fra folk med en høj nationaløkonomisk uddannelse. Rådene har spændt lige fra, at man skulle foretage en total omlægning — og man har i denne forbindelse talt om at gå over til person- og ejendomsstilskud — og til det stik modsatte, nemlig at vi helt og holdent skulle bygge videre på det nuværende system. Det er sådan på dette som på så mange andre områder, at sandheden sjældent ligger ved yderpunkterne, men skal søges et eller andet sted imellem. Sådan vil det vel også være med hensyn til den linje, vi skal søge at lægge for landbrugspolitikken. Jeg håber,

at dette må lykkes, når nu disse overvejelser skal sættes i gang.

Dernæst nogle bemærkninger om de enkelte lovforslag. Lovforslaget om afsætning af danske landbrugsvarer er så afgjort det væsentligste, idet hovedparten af de midler, der stilles til rådighed, findes her, nemlig de 800 mill. kr. Det er, som hr. Chr. Thomsen var inde på det, i meget stor udstrækning en uændret forlængelse af loven, der er tale om; men der er dog også nogle nye ting iblandt, og jeg skal nøjes med at opholde mig lidt ved disse nye ting.

Jeg hilser ligesom hr. Chr. Thomsen med tilfredshed, at man nu ændrer lidt ved priserne på fjerkræ, kød og æg. Det er jo de produkter, hvor vi indtil nu har haft den største spændvidde imellem hjemmemarkedspris og eksportpris — en spændvidde, der har føltes urimelig stor. Derfor kan vi fra det konservative folkepartis side hilse med tilfredshed, at man nu fra 1. januar 1970 indsnævrer denne spændvidde. Vi kan også tiltræde, at man giver oksekød og kalvekød en forhøjelse på 36 øre pr. kg. Det, der her sker, går i og for sig i retning af den produktionstilpasning, der tales om andetsteds i lovforslaget, og som hr. Chr. Thomsen ikke rigtig kunne få fat i meningen med.

Det samme kan vel siges, når vi går videre til § 7, hvor hovedparten af pengene ligger. Der sker for det første det, at man for mejerisektorens vedkommende indarbejder de 50 mill. kr. fra devalueringstøtten. Dernæst sker der det, at medens man tidligere gav støtten således, at de $\frac{3}{5}$ blev ydet som et tilskud efter fedtindhold og kun de $\frac{2}{5}$ pr. kg, bliver det nu omvendt. Jeg ser også heri et forsøg på en produktionstilpasning; vi ved jo alle, at fedtet er det produkt, vi har de største vanskeligheder med at få afsat, så når man ved denne omfordeling af midlerne søger at begrænse fedtproduktionen, kan vi kun hilse det med tilfredshed.

Dispositionsfonden forøges derudover i henhold til stk. 2 med de yderligere 127 mill. kr., der kommer fra devalueringsgodtgørelsen, og de nye penge, om man vil bruge det udtryk, på 105 mill. kr. Dem stod hr. Chr. Thomsen tilsyneladende meget uforstående over for; der er ellers givet en klar begrundelse fra landbrugsministerens side, idet han siger, at disse penge stort set er dækning

[Niels Ravn.]

for omkostningsstigningen ved de lønforhøjelser, der er en følge af det forlig, der blev indgået her i folketinget, hvor vi vedtog at ophøje forligsmandens mæglingsskitse til lov. Her ligger forklaringen på hovedparten af pengene.

Men det, der i og for sig undrede mig allermost, var, at hr. Chr. Thomsen som ordfører for et stort parti, for det største oppositionsparti, ikke kunne tage stilling til, om beløbet var for stort eller for lille, eller om det var passende. Hr. Chr. Thomsen sagde noget i retning af, at nu havde man i regeringen og regeringspartierne haft lejlighed til længe at overveje forholdene, og oppositionen fik kun 14 dage. Der er jo ingen, der har hindret hr. Chr. Thomsen i for lang tid siden at begynde at overveje, hvilket beløb han og hans parti ville finde det rimeligt at stille til rådighed for dansk landbrug i tiden fremover, og jeg synes, det må være et rimeligt krav at stille for os andre, at dette store oppositionsparti selv finder frem til, hvad man finder rimeligst. Det kan ikke være rigtigt bare at sige, at man ikke kan tage stilling til beløbet, for man ved ikke, om det er for stort eller for lille; det er i hvert fald for billigt. Jeg håber, at vi i udvalgsarbejdet må få at vide, hvad socialdemokratiet egentlig mener, hvilket tal socialdemokratiet mener ville have været det rigtige.

Med hensyn til rapsordningen har jeg ikke mange bemærkninger; den kører videre stort set uændret. Man maksimerer nu tilskuddet til 35 øre pr. kg, og det kan da være rimeligt, al den stund det fremgår af bemærkningerne, at rapsavlen er stærkt faldende, og man mener oven i købet, at den yderligere vil falde i år. Skulle den blive så lille, at de 35 øre ikke opbruger samtlige 8 mill. kr., kan vi tilslutte os, at restbeløbet som foreslået overføres til dispositionsfonden.

Jeg kan også tiltræde, at man indfører skærpede straffebestemmelser; det er navnlig med henblik på overtrædelse af afgiftsindbetalingen; det finder vi fuldkommen rimeligt.

Jeg skal dernæst sige nogle få ord om kornloven. Vi har altid i det konservative folkeparti opfattet kornloven som noget af et fundament for hele landbrugslovgivningen, idet det hele trods alt hviler på korn-

produktionen; det er, om jeg så må sige, derudfra resten reguleres.

Jeg er enig med hr. Chr. Thomsen i, at en fornuftig kornpris er den bedste regulator for svineproduktionen, og det vil den også være fremover. Når hr. Chr. Thomsen siger, at der er en del, der har sagt, at kornordningen i fjor spillede fallit, kan det måske være rigtigt. Jeg tror dog ikke, disse udtalelser er kommet her fra tinget; det er vist uidentings man har fremsat den slags synspunkter. Det er klart, at når vi har en ordning, der tager sigte på, som vi har haft det igennem mange, mange år, at vi er nettokornekøbende, og vi så pludselig et enkelt år bliver nettokorneksporterende, så vil en sådan lov, der er indrettet udelukkende med henblik på det første forhold, naturligvis ikke pludselig kunne virke i den modsatte situation. Jeg er imidlertid ikke sikker på, at vi bliver korneksporterende i indeværende år. Høstudsigterne betragtet ud fra et jysk synspunkt viser, at der i hvert fald i store områder ikke er nogen mulighed for en stor høst, især da ikke de steder, hvor kornet endnu ikke her op mod 1. juni er sået. Derfor tror jeg desværre ikke, vi kommer i samme situation i år som i fjor. Ud fra dette kan man måske have sine betænkeligheder ved at sænke basisprisen med denne krone pr. 100 kg, som er nævnt.

Jeg kan også udtale min tilfredshed med, at man fortsat stiller 50 mill. kr. til rådighed for det mindre landbrug som en kompensation for de højere priser, kornordningen undtagen i fjor har bragt os.

Med hensyn til kornordningen i øvrigt kan jeg erklære mig tilfreds med det tilløb til en brødkornsordning, der findes i lovforslaget. Der står i bemærkningerne, vil jeg gerne nævne over for hr. Chr. Thomsen, at det er dispositionsfonden, der skal stille de midler til rådighed, som skal tilstræbe en brødkornspris på 56 øre pr. kg pr. 1. april 1970. Det er vi tilfreds med i det konservative folkeparti, også al den stund meget tyder på, at vi er ved ikke længere at kunne brødføde os selv, hvis jeg må bruge det udtryk. Derfor har landbrugsministeren måttet nedsætte indmalingsprocenten for rug fra 85 til 70. Vi ved, at arealerne med rug i år falder fra 35.000 til 32.000 ha; dér

[Niels Ravn.]

er vi altså ikke mere selvforsynende. For hvede går de ned fra 72.000 til 66.000 ha for vinterhvedens vedkommende plus et ukendt antal ha for vårhvedens vedkommende. For hveden har vi lov til at sige, at dér er vi fortsat stort set selvforsynende; men hvis faldet i arealerne fortsætter, må vi komme i den situation ikke at være det mere.

Jeg vil gerne, når jeg nu har talt om disse lovforslag, lige indskyde lidt om et problem, som ikke nævnes her, men som alligevel har nær relation til det, vi her behandler, hvor det drejer sig om at stille statspenge til rådighed for dansk landbrug. I det konservative folkeparti har vi altid haft den opfattelse, at når vi er i den situation, at man nødvendigvis må stille statsmidler til rådighed for et erhverv, er det urimeligt forlods at tappe dette erhverv for et eller andet beløb. Jeg tænker her naturligvis på ejendomsskatterne. Vi er tilfreds med, at de amtskommunale ejendomsskatter bliver reduceret, men vi havde gerne set, at der i det mindste også var blevet lagt loft over de sognekommunale grundskatter for landbrugsjordens vedkommende. Vi ved, at der ikke er politisk flertal her i salen for noget sådant, og det må vi affinde os med. Men jeg kan alligevel ikke lade være med at give udtryk for, at vi i det konservative folkeparti stærkt beklager, at noget sådant ikke er tilfældet. Det er ikke en ny tanke, vi her fremfører, men jeg vil gerne alligevel have lov at understrege, at vi stadig har denne opfattelse i behold.

Så er der foderstovlovsforslaget, som vi fra det konservative folkepartis side kan anbefale. Vi finder det rimeligt, at man nu også for de sidste to husdyrarters vedkommende, nemlig kvæg og får, får mulighed for at kunne blande proteinstof fremgået af grøn-foderpiller i kraftfoderet, naturligvis under foderstofkontrollens opsyn, hvilket ifølge bemærkningerne skal være tilfældet. Vi mener, at vi derved måske kan fremme avlen af disse proteinrige fodermidler, der er et kærkomment indslag i sædskiftet, så at vi måske kan få lidt mindre kornarealer og endelig også derved kan spare valuta.

Så er der endelig lovforslaget om afsætning af dansk frugt og gartneriprodukter. Gartnerierhvervet er i den samme beklage-

lige situation som landbruget: man møder afspærringsforanstaltninger og har i kraft heraf svært ved at klare dels udbygningen og moderniseringen af erhvervet, dels afsætningsproblemerne. Derfor kan vi tiltræde, at man fortsat stiller 5 mill. kr. til rådighed til lån til rationalisering af virksomhederne, således at de derved kan blive mere konkurrencedygtige. Vi kan også tiltræde, at man stiller de 1,8 mill. kr. til rådighed til fremme af afsætningen af frugt såvel som de 2,7 mill. kr. til fremme af udførsel af gartneriprodukter. Det er en besked den forøgelse af beløbene i forhold til tidligere, så vidt jeg kan se omkring ved 1 mill. kr. Vi kan fra det konservative folkepartis side tiltræde denne forhøjelse.

I øvrigt har det konservative folkeparti altid været villigt til at støtte erhverv, som uden egen skyld var kommet i vanskeligheder, og denne indstilling har vi fortsat i behold. Den har vi lagt for dagen derved, at vi gang på gang har støttet lignende lovforslag, når de har været fremsat også af tidligere regeringer, og vi gør det også gerne denne gang. Måske gør vi det særlig gerne denne gang, fordi der i lovforslagene er et udtryk for lidt mere fremtidsperspektiv end tidligere, således at der åbnes mulighed for, at vi kan få en mere langsigtet landbrugs-politik udformet under hensyntagen til forholdene såvel hjemme som ude, så godt som vi nu kan bedømme dem, med det sigte på ny at gøre dansk landbrug til et selvhjulpent og attraktivt erhverv under skyldig hensyntagen til samfundsøkonomien.

Med disse bemærkninger kan jeg anbefale lovforslagene til en velvillig behandling.

Niels Eriksen: Jeg vil gerne gøre et par bemærkninger om de to afsætningslovforslag, og hr. Jens Chr. Christensen vil sige lidt om forslagene om kornloven og foderstofloven.

Der har hidtil i folketetinget været bred tilslutning til den støttelovgivning, som de siddende regeringer har forhandlet sig til enighed med landbruget om. Det har der været, fordi det store flertal her i salen altid har erkendt, at landbruget er helt uden skyld i den fortvivlede markedssituation for landbrugseksporten. Derfor har landbruget krav på en rimelig støtte. Jeg beklager meget, at der denne gang ikke har kunnet

[Niels Eriksen.]

opnås enighed, ikke har kunnet blive et forhandlingsresultat mellem regeringen og landbruget, og jeg forstår landbrugets skuffelse herover. Vi ved alle, at økonomien er på bristepunktet hos et meget stort antal af danske landbrugere, og tilliden hos den ungdom, der endnu er tilbage i landbruget, til, at landbrugserhvervet vil få anstændige økonomiske vilkår, svinder så stærkt, at der nu kun er ca. 1.000 pr. årgang af unge inden for landbruget tilbage. Fortsætter denne afgang, kan det få katastrofale følger for vor nationale økonomi. Det bør man have i erindring, for det angår os alle.

Vi har i øjeblikket som så mange gange tidligere store vanskeligheder med vor valutabalace, og vi vedtog i sidste uge forskellige indgreb for at dæmpe valutaforbruget. Det betød for landbruget øgede omkostninger, ikke mindst den øgede rentebyrde er en vældig belastning med den store gældsbyrde, landbruget har. Er det underligt, hvis man i landbruget har svært ved at forstå, hvorfor man ikke i situationen i stærkere grad vil stimulere landbrugets eksportproduktion? De 5,6 milliarder kr., som landbrugseksporten i fjor hjembragte i nettovaluta, kan hurtigt formindskes, og er de ikke af afgørende betydning for vor frie økonomi?

Samtidig er der et ikke ubetydeligt beskæftigelsesspørgsmål. I landbrugets industri og servicefag er der beskæftiget ca. 200.000 personer. Tællingerne af landbrugets husdyrhold har vist, at landbrugets kreaturhold formindskes. Må jeg eksempelvis nævne et par tal fra vor største landbrugseksportgren, svine sektoren. Vi ved, at der hver dag er ca. 20 landmænd, der drejer nøglen om, og de landbrug, der herved nedlægges, har i høj grad medvirket til at producere de smågrise, som er grundlaget for svineproduktionen. Nu skal soholdet i stigende grad flyttes over på større brug, hvis produktionen skal opretholdes. Men landmændene ved også, at rentabel produktion kun kan forventes, hvis den foregår i moderne stalde med isolation og rigtig ventilation. Efter de prognoser, der er opstillet på grundlag af statistisk materiale, skal der for at opretholde den nuværende produktion af svinekød i de kommende år årligt investeres 120 mill. kr. i sostalde og 50 mill. kr. i

fedestalde. Tilsvarende investeringsproblemer kan jeg nævne for andre produktionsgrene.

Hvordan tror man landbruget kan skaffe disse penge? Og tør landmændene med det renteniveau, der er på lånemarkedet i dag? Efter min formening hverken kan eller tør de. Vi ved, at der sker og fremover vil ske en meget betydelig strukturændring i landbruget, alene af den grund at der bliver færre landmænd, og de, der bliver tilbage, derfor skal drive større jordarealer. Etablering af et moderne landbrug med den teknik, der hører til, er meget kapitalkrævende, og her mener jeg, at landbruget er blevet svigtet af lovgivningsmagten.

Den tidligere regering har et meget stort ansvar herfor. De landbrugslove, der blev vedtaget i 1967, blev i forhold til indstillingen fra et meget stort flertal i landbokommissionen stærkt forringede ved vedtagelsen her i folketinget. Jeg tænker her på nedsættelsen af den frie sammenlægningsgrænse fra 45 ha til 35 ha. Det er endda ikke det værste. Det værste er, at den långivning, som lovene åbner mulighed for, også standser ved de 35 ha. Der sættes her et skel, som slet ikke harmonerer med den strukturudvikling, vi er inde i, og som alle må ønske får et effektivt forløb.

Jeg glæder mig meget over hr. Chr. Thomsens udtalelser i dag, for de viste, at der nu fra socialdemokratiets side anlægges helt andre synspunkter, end man gjorde i 1967, og det skulle vel give mulighed for, at vi virkelig også på jordlovgivningens område og de love, der knytter sig hertil, kan få vedtaget en landbrugslovgivning, som der er perspektiv i.

Jeg er meget tilfreds med, at regeringen i bemærkningerne til lovforslaget bebuder, at den vil bede en gruppe eksperter, repræsenterende henholdsvis landbruget og regeringen, om at undersøge landbrugets forhold og inden årets udgang fremsætte forslag til en mere langsigtet landbrugspolitik.

Hvem er eksperter? Jeg tror, landbrugsministeren vil få et stort arbejde med at finde de rigtige mænd her. Jeg håber, at ministeren vil være meget omhyggelig med udvælgelsen af dette udvalg, for det er meget væsentligt, at det udvalg kommer til at arbejde hurtigt, men også at der i udvalget er personer, som er garanter for, at

[Niels Eriksen.]

det, man kommer frem til, virkelig er noget, som vi kan bygge den fremtidige landbrugslovgivning på.

Det er på høje tid, man kommer i gang med dette arbejde, og kun i tillid til, at denne undersøgelse allerede i næste samling vil give lovgivningsmæssige resultater, er mit parti gået ind for den beløbsramme, som afsætningsloven indeholder. Beløbsrammen i lovforslaget er i forhold til den tidligere lov øget med 105 mill. kr. plus 7 mill. kr. til yngre landmænd, en forøgelse i forhold til gældende lov på ca. 14 pct. Endvidere er de 177 mill. kr., landbruget har fået årligt i devalueringssupport, indarbejdet i forslaget.

Jeg er godt tilfreds med, at det øgede beløb og devalueringsgodtgørelsen, bortset fra de 50 mill. kr., der direkte går til mejerisektoren, indgår i dispositionsfonden. Dispositionsfonden har været af uvurderlig betydning for afsætningen under de vanskelige markedsforhold, vi har haft. Man har via dispositionsfonden kunnet give kvantumsrabatter til eksport, og vi har fået oparbejdet et betydeligt marked for konserver i USA. Det ville ikke være sket, hvis vi ikke havde haft kvantumsrabatordningen. Vi kan lave markedspleje, reklame osv., og derfor har fonden været af stor betydning. Fondens har endvidere stillet beløb til rådighed til at intervenere på markeder, hvor afsætningen svigtede, og priserne uden indgreb ville været gået helt i bund. Man har erfaret, at ved en sådan intervention i kreatursektoren har man kunnet standse sådanne prisfald og opnå særdeles gode resultater for forholdsvis beskedne beløb. Jeg vil tro, noget tilsvarende kan gøres også inden for kornsektoren.

Jeg er glad for, at fonden efter forslaget får friere dispositionsmulighed. Devalueringsgodtgørelsen skal over noteringen direkte gå ud til landmændene, men samtidig gives der mulighed for at støtte, som det hedder, „en hensigtsmæssig produktionstilpasning“ — altså større frihed for landbruget selv til at disponere over de beløb, der her bliver givet.

Jeg skal ikke komme ind på enkelthederne i forslaget. Jeg er også tilfreds med de ændringer, der sker i hjemmemarkedsordningen, hvor støtten til visse sektorer bliver

nedsat og til andre stiger lidt. Jeg tror, det er en udmærket regulering.

Jeg vil gerne sige, at landbruget forhåbentlig får en kort ventetid, inden de lovgivningsreformer kommer, der vil støtte strukturændringen. Vi har så lov at håbe, at vi kommer i gang, og at det tøbrud, der for tiden synes at ske i de stivnede europæiske markedsdannelse, virkelig vil give resultater i retning af, at vi på lige fod inden for længe bliver delagtige i et stort europæisk marked, der giver mulighed for forøget og friere samhandel i Europa såvel for industri som for landbrugsprodukter. Jeg kan anbefale afsætningsforslaget til en velvillig behandling.

Jeg skal ikke sige meget om lovforslaget vedrørende gartneriet. Der bliver også dér tilført et yderligere beløb i forhold til tidligere, nemlig 1 mill. kr., og vi har erfaring for, at gartneriet har forstået at udnytte de penge, det har fået. Det er en fornøjelse at se, at de igennem de sidste 3 år har forøget deres eksport af blomster, bærfrugter og grønsager med 20-25-30 mill. kr. om året. Det er dygtigt gjort af gartnerisektoren, og vi vil meget gerne støtte dette forslag.

Jens Chr. Christensen: Jeg skal sige nogle få ord om to af forslagene, nemlig forslaget til en kornordning og forslaget til lov om ændring af lov om handel med foderstoffer. De to nævnte forslag hører jo i høj grad sammen.

Medens vi ved tidligere års behandling af kornlove har måttet forme lovgivningen efter, at Danmark var kornimporterende, har høståret 1968-69 vist os det stik modsatte. Med rekordhøsten af korn i 1968 blev resultatet, at Danmark i hvert fald for dette høstårs vedkommende er blevet korneksportør i stedet for kornimportør, og derfor har den nugældende kornlov ikke haft nogen særlig betydning. Men selvfølgelig er der ingen, der kender den kommende høsts størrelse. Kendte man størrelsen, var det betydeligt lettere at lave en lov, der kom til helt at fastslå, hvorledes priserne ville være på de forskellige kornsorter. Men da ingen kender størrelsen, vil det være rigtigt, at vi gennemfører det forslag, som her er lagt på bordet, ikke mindst med hensyn til foderkornet og ikke mindst

[Jens Chr. Christensen.]

for at undgå, at Danmark bliver overfyldt af statssubsidieret eksportkorn fra andre lande.

Vi må imidlertid regne med, at med den udvikling, dansk landbrug i de seneste år har været ude for med stadig flere og flere kvægløse landbrug og dermed stadig forøgelse af kornarealerne, vil det efter alt at dømme være foderkornsarealerne, der udvides. Det vil derfor for landbruget være en klog foranstaltning, om en del af kornarealerne kan udnyttes til avl af mere proteinholdige afgrøder. Jeg tænker her på hestebønner og andre kunsttørrede grøn-afgrøder. Her er det, at loven om handel med foderstoffer kommer ind i billedet, da det selvfølgelig er nødvendigt med en vis kontrol med disse produkters indblanding i andre fodermidler.

Idet jeg henviser til landbrugsministerens udtalelser angående nedsættelse af et ekspertudvalg til formning af en mere langsigtet landbrugspolitik end den, landbruget har arbejdet under de sidste mange år, vil jeg gerne tilføje, at efter min opfattelse er dyrkning af proteinholdige fodermidler et område, der fortjener den allerstørste opmærksomhed. Jeg tror, at hvis sagen gribes rigtigt an, kan der opnås 3 væsentlige ting. For det første som nævnt en aflastning af kornproduktionen, for det andet en udmærket vekselafrøde for markerne og for det tredje besparelser af valuta til indkøb af en del af de meget dyre olieklager. Efter min mening er her et område, omtalte ekspertudvalg må have med i sine overvejelser. Det er et område, som jeg tror det vil være klogt om samfundet støtter, eventuelt med lånemidler til etablering af de nødvendige fabrikker.

I bemærkningerne til lovforslaget gør landbrugsministeren opmærksom på, at arealerne tilsæt med brødkorn igen for det kommende høstår viser en væsentlig nedgang, således at med almindelig høst samtidig med en 100 pct.s indmalingspligt af dansk brødkorn vil høsten af dansk hvede, der er til rådighed, antagelig nogenlunde være i stand til at blive brugt her på hjemmemarkedet, og for rugens vedkommende vil der antagelig kun være $\frac{3}{4}$ til rådighed af forbruget. Det vil i sig selv indebære, at prisen for brødkornets vedkommende skulle kunne

holde sig i overkanten af den basispris, forslaget opererer med.

Jeg tror ikke, det vil volde særligt besvær at opnå de 56 kr. pr. 100 kg brødkorn omkring 1. april 1970, som man efter forslaget regner med at skulle nå op til, og det er det, som landbrugets organisation har ønsket på det område. Jeg tror, at det kan opnås, uden at staten kommer til at betale de tidligere kendte store lageromkostninger, som jo har belastet vore tidligere brødkornsordninger.

Jeg kan med disse få bemærkninger anbefale de to lovforslag til en hurtig og velvillig behandling i det høje ting.

Svend Haugaard: Der er ingen, der kan være i tvivl om, at landbruget i forhold til andre erhverv har ringe vilkår, og heller ingen kan være i tvivl om, at det ikke er landbrugets egen skyld. Det er ikke på grund af manglende indsats eller på grund af manglende konkurrencedygtighed, men det er på grund af de meget vanskelige eksportvilkår, og det er derfor berettiget, at landbruget får en noget anden behandling end et erhverv, som er kommet i vanskeligheder på grund af manglende konkurrencedygtighed.

Men selv om der er grund til at vise den store forståelse over for disse ufor skyldte vanskeligheder i landbruget, så må ordningerne med visse mellemrum tages op til revision og prøvelse af, om de stadig væk er tilstrækkelig tidssvarende og langsigtede, og vi har derfor fra radikal side stærkt ønsket, at der skulle nedsættes et udvalg. Vi har tidligere her i tinget fremført dette ønske om, at der nedsættes et udvalg, der skal kulegrave hele problemet med henblik på en mere langsigtet løsning. Vi gør det ud fra en stærkt positiv indstilling til erhvervets fremtid. Vi hilser med glæde, at regeringen har taget denne beslutning om et sådant udvalg, og vi hilser også med glæde, at det er besluttet, at det skal bestå dels af teoretikere, dels af praktikere. Det sidste lægger vi en betydelig vægt på. Når man forventer, at der skal komme en betænkning i dette år, og det er pålagt udvalget, er det rimeligt, at man laver en 1-årig landbrugsordning, så at man eventuelt kan få nye forslag, mere hensigtsmæssige forslag frem til vedtagelse

[Svend Haugaard.]

i 1970. Det er derfor også i sin orden, at man ikke foregriber eventuelle ændringsforslag fra et sådant udvalgs side, men at man det første år i det væsentligste fortsætter landbrugsordningerne uændret.

Der sker også herved et brud på den efter vor mening meget uheldige sammenkædning af forhandlingerne om landbrugets arbejdsoverenskomster og landbrugets kompensationsordninger, og det hilser vi fra radikal side med stor tilfredshed.

Vi kan ud fra disse forudsætninger give vores fulde tilslutning til alle 4 lovforslag.

I afsætningsloven finder vi det rimeligt, at man forbyder skiltning om salg af slagtet fjerkræ og af æg. Hvis der skal være nogen mening i hjemmemarkedsordningen, så må man i det mindste holde salget ved staldør inden for visse begrænsede mængder. Det er også i sin orden, at man lægger mindre vægt på støtte til fedtenheder og mere på kilogram mælk. Måske skulle vi gå endnu videre, men dette er i hvert tilfælde en begyndelse i den rigtige retning.

Vi kan tiltræde, at dispositionsfonden får hele det nye støttebeløb på de 105 mill. kr., samt at kompensationen for devalueringen indregnes i det samlede beløb med undtagelse af de 50 mill. kr. til mejerisektoren. Vi mener i det hele taget, at denne fond har virket godt og efter hensigten.

Kunstgødningen har vi tidligere udtalt os lidt kritisk over for, og vi ville måske gerne have støttet på dette område de unge i landbruget i højere grad og kunne også have tænkt os støtte til bygningsformål og rationalisering af bygninger, men grundet på den 1-årige ordning og grundet på udvalgets arbejde har vi ladet det stå hen indtil videre. Det er ikke sådan, at vi ikke er fuldstændig klar over, at der er brug for mange flere penge i landbruget, hvis der skal opnås en anstændig indtægt, men vi har med dette lovforslag givet kompensation for de vigtigste lønstigninger, og man må jo stadig væk være klar over, at der er meget begrænsede midler til rådighed.

Det er ikke sædvanen, at det radikale venstre siger ja til et kornordningsforslag som det, der her foreligger. Vi har et par gange fremsat et forslag om en nettokornsalgsordning, og vi har i øvrigt ved disse lejligheder varslet denne selvforsyning af korn — og

også lidt overforsyning af korn — som vi oplevede i sidste høstår. Når vi alligevel siger ja, så er det ikke, fordi man har nedsat basisprisen med en enkelt krone, men det er netop, fordi denne selvforsyning plus lidt mere end selvforsyning ændrer billedet. Det forventer vi sker også i det kommende år — jeg tror, jeg er lidt mere optimistisk på det punkt end hr. Niels Ravn — og det vil betyde, at basisprisen ikke kommer i anvendelse, når man da blot anvender et begrænset beløb, og der er kun begrænsede beløb til rådighed, til kornpleje. Det lyder lidt bedre at sige kornpleje end eksportstøtte.

Vi har intet imod denne kornpleje, der falder efter høst, så prisen kan komme op omkring 44-45 kr. Det er især på det tidspunkt, at det er meget dyrt at være fattig, og det har ofte i alt for udpræget grad været købers marked i denne periode. Det var bedst, hvis vi kunne få en forholdsvis stabil pris på korn, men det er i høj grad svært at beregne mængderne og dermed også svært at vide, hvor stærkt man skal pleje kornprisen. Hvis vi skal klare situationen, som det er gået i 1968-69, så er det ikke helt dårligt; jeg mener, det har været sådan, at både producent og aftager har været tjent med det.

Brødkornsordningen er der ikke lutter gode erfaringer med, men da ordningen, der foreslås, for det første kun er 1-årig, og da arealerne for længst er tilsæede, og da den foreslåede ordning i øvrigt ikke går ud på statsopkøb med følgende risiko for tab, men kun en kornpleje med tilstræbt pris på de 56 kr., så er vi indforstået.

Foderstofblandinger er en meget vanskelig sag, fordi det er så svært at kontrollere kvaliteten, når man har så stærkt sammensatte foderstoffer. På den anden side er det også vigtigt, at man giver den mulighed, man kan give, for at man kan anvende så meget dansk avlet protein som muligt. Man må da finde en passende afvejning imellem iblanding af dansk avlet proteinfoder og hensynet til en sikring af kvaliteten, og det mener vi er sket med dette forslag, hvor ministeren får en vis bemyndigelse.

Endelig er der forslaget om afsætning af dansk frugt og gartneriprodukter. Jeg synes det er meget glædeligt at konstatere, at erhvervet har haft en stigende eksport. Jeg håber, at det kan fortsætte, og at dette lov-

[Svend Haugaard.]

forslag kan være medvirkende til det. Måske havde vi hellere set en udvidelse af låneordninger og konsulenttjeneste osv., men vi kan tiltræde forslaget, som det her foreligger, med en øget støtte dels til frugten og dels til de øvrige gartneriprodukter, og så håber vi i øvrigt, at forslaget virker efter hensigten.

Vi må naturligvis afvente det nævnte udvalgs arbejdsresultat og skal ikke gøre forsøg på at foregribe noget; men vi må på den anden side fremhæve, at det for det radikale venstre især er afgørende, for det første at generationsskiftet kan sikres, bl. a. igennem gode finansierungsordninger, for det andet at konkurrencedygtigheden kan fastholdes, og her er det ikke mindst bygningerne og rationaliseringen af bygningerne og nybygning, der kommer ind i billedet. Jeg havde personlig gerne set, at man havde haft et beløb tilovers til svinestalde, til rationalisering og nybygning af svinestalde, men det må så komme i næste omgang. Endelig for det tredje at ejerforholdet til jorden ikke bliver sådan, at der sker en jordsamling på få private hænder. Vi har her ved den landbrugsdebat, vi havde for kort tid siden, bragt jordbanken ind i billedet, også det vil vi gerne lægge en betydelig vægt på. Vi henstiller i hvert tilfælde til udvalget, at de overvejer også disse 3 områder nøje.

Morten Lange: Det er ikke så længe siden, vi havde en landbrugsdebat her i tinget. Den fik jo et lidt akavet forløb, for man diskuterede mest spørgsmålet om visse prisberegninger mere end principperne for regeringens landbrugspolitik og landbrugspolitikens principper i det hele taget, og det var nok dem, debatten egentlig skulle have sigtet på. Men man fik allerede dengang noget indtryk af, at regeringen i øjeblikket ikke kan siges at have nogen særlig vel og præcist udformet landbrugspolitik, og det har man faktisk fået et overordentlig tydeligt billede af ved disse lovforslag.

Jeg skal med det samme dog glæde mig over, at regeringen har taget til efterretning det forslag, som jeg meget stærkt fremførte under landbrugsdebatten, at nu måtte man sikre sig et sagkyndigt udvalg til undersøgelse af vores fremtidige landbrugspolitik, støtteordninger osv. Det var ikke længere nogen undskyldning at sige, at vi havde den store landbrugskommission; der måtte en helt anderledes effektiv udvalgsbehandling til. Det er i al denne trøstesløshed i hvert fald en ting, der er værd at glæde sig over. Nu er det da muligt, der kommer et grundlag frem for en ændring af den danske landbrugspolitik.

Men foreløbig har vi jo altså ikke set andre tegn end dette rygte om, at vi skal have sådant et udvalg, og foreløbig må vi bedømme regeringen på de gerninger, den lægger frem for os, som jeg synes i høj grad fastholder den stagnerende linje, som har været karakteristisk for dansk landbrugspolitik i en lang årrække.

Jeg synes, det er ganske typisk at lægge mærke til, at landbruget ikke nær på samme linje som industrien har forstået at tage en produktudvikling op, forstået at lægge nye produktioner frem; tværtimod, man har haft en rørende evne til at holde sig til de prøvede stier. Man fastholder næsten med al kraft en stagnationslinje. Jeg må sige, at hvis vi ikke meget snart får en afløsning på denne politik, så vil vi i vor generation ganske stiltørdigt og langsomt komme til det, som kan kaldes bisættelseshøjtideligheden for det store danske landbrug. Så må vi indstille os på, at dansk landbrug ikke kan klare sig som eksporterhverv, at det bliver en beskeden hjemmemarkedsforsynende mekanisme, kort sagt, at vi afslutter den epoke i dansk produktionshistorie, som hedder landbrugsproduktionens epoke. Det er ganske klart, at industriproduktionen vil tage en stadig stigende del af vores samlede eksport, og det er også kun godt, men jeg håber, at regeringen vil være i stand til at lægge op til — og vi andre skal gerne hjælpe den — en linje, så landbrugsproduk-

[Morten Lange.]

tionen og landbrugseksporten fortsat vil udgøre en betydelig del af vor eksportværdi. Jeg understreger blot, at en sådan ændring haster. Vi har levet i skyggen af dette fællesmarked, og hvad man ellers havde stillet op som perleport, men vi må vel efterhånden erkende, at uanset hvordan markedsudviklingen bliver i Europa, så er der ingen billige, der er ingen nemme løsninger. Der er kun den løsning at forbedre vores landbrug, og det er vejen frem.

Men om de ordninger, som her bliver forelagt os i dag, kan der faktisk ikke siges andet godt end det, som er blevet sagt nogle gange, at de skal gælde for en 1-årig periode; 1 år er kortere end 2, og det er som sagt en fordel.

Men jeg må dog sige, at selv for en 1-årig periode er det et usædvanlig dårligt initiativ, regeringen har taget. Man burde dog have indset med erfaringen fra sidste år, at en fortsættelse af kornordningen med hele dens forvriddning af produktionen er en uheldig ting. Jeg hørte en æret ordfører tale pænt om muligheden for dyrkning af de proteinholdige foderstoffer; jeg sætter også pris på hestebønner, og jeg tror, det har en chance, men i ly af en kornordning med en kunstig fastsat høj pris — hvor vi ved, at hvad det store landbrug har kvoteret som en rimelig pris, det ligger under basisprisen — bliver det svært for andre produktioner at komme frem.

Det var næsten rørende at høre hr. Niels Ravn fastslå, at kornordningen var stadig væk basis for hele vores landbrugspolitik. Hvis det er basis, så siger jeg, at overbygningen er overordentlig skrøbelig, og det er jeg også bange for den er.

Jeg skal ikke give mig til at spå om dette års kornproduktion; den bliver formodentlig god, en kold maj siges at give et varmt logulv. Men uanset om det bliver på den måde eller ej, så er myten om kornordningen som baggrund for svineproduktionsregulering osv. sprængt, og jeg undrer mig over, at regeringen overhovedet vil forelægge en kornordning, som er en kopi af den gamle blot med den ændring, at man har taget 1 kr. af prisen.

Det forekommer mig, at meget af det samme kan siges om de hjemmemarkeds-

ordninger, som vi alt for længe har haft som lov her i landet. Jeg håber i hvert fald, at det udvalg, som skal arbejde med tingene, må se meget alvorligt på spørgsmålet om det fornuftige i hjemmemarkedsordningerne i det hele taget. Den slags kunstige prisfastsættelser er farlige, lige så snart de strækker sig over flere år. Jeg kan glæde mig over, at man vil gøre fjerkræsektoren lidt billigere, til gengæld sørge over, at bøffen bliver dyrere. Men i det hele taget: en hjemmemarkedsordning må stadig væk og i stigende grad siges at være en tvivlsom sag. Det kan være en nødforanstaltning, men at køre videre med en sådan ordning år efter år giver en produktionsforvriddning, som er overordentlig usund.

Det, som i virkeligheden er det grundlæggende, og det, som er vores største vanskelighed, og det, som dette udvalg, der skal se på tingene, naturligvis især bliver nødt til at bide ind på, det er spørgsmålet: hvordan ligger det egentlig med vurderingen af det samlede bidrag, som denne nation yder til landbrugsstøtte under forskellige former? Man kan gøre det op på mange måder, og jeg skal lade være med her at citere tal. Alt efter sit skøn kan man sige en lille milliard kroner, eller man kan sige 2½ milliard kroner, men det er meget, meget store beløb, og det er hvert år. Jeg er af den opfattelse, at disse store beløb, som udloddes hvert år til færre og færre mennesker, samtidig med at de år for år vokser sig til større og større beløb, efterhånden er ved at skabe en helt utålelig situation, som dansk landbrug ikke i det lange løb kan leve med.

Man kan naturligvis ikke fjerne alle disse økonomiske støtteordninger med ét smæld, men skal vi sige det blidt og skikkeligt: med ikke ret mange smæld bliver man nødt til at fjerne de værste af dem og de største af dem. For dansk landbrug kan ikke i det lange løb forvente en sådan kolossal samfundsmæssig støtte, som det har fået i de senere år, og som den nuværende regering nu igen sætter op. Og så har regeringen jo fået det rygte på sig, at den har været sparsommelig, den er kun kommet med 105 mill. kr., eller hvad det ellers er for et tal. Nu er 105 mill. kr. mange penge hjemme i min husholdning, men lad gå med det. Man har imidlertid samtidig fastfrosset de 177 mill.

[Morten Lauge.]

kr. i den såkaldte devalueringssøtte, som vi aldrig har kunnet få nogen som helst fornuftig forklaring på. Nu er det muligt, vi får det i udvalget denne gang. Vi skulle da i hvert tilfælde gerne have det, inden det blev frosset helt fast, så det gik over i historien som en devalueringssøtte, så ingen kan finde ud af det længere. Måske landbrugsministeren havde en lille chance for nu alligevel at kigge på de tal. De kan beregnes, og jeg er sikker på, landbrugsministeren vil gøre os den tjeneste, så vi i hvert fald bliver klar over, at denne regering har været langt mindre påholdende, end den har fået ry for, over for landbruget. Jeg tror, jeg kan trøste landbruget med, at en hvilken som helst anden regering havde været mere påholdende, hvis det skulle have gået rundt.

Skal man sige nogle enkelte ting, der peger fremad, så er der for det første det, at det er særligt generende, at af alle disse penge, som pumpes ind i landbruget, pumpes næsten ikke noget som helst ind, som vi virkelig har sikkerhed for bliver til investering. Jeg mener, at dansk landbrug er i investeringsnød. Det er også i en planlægningsnød med hensyn til, hvad man skal investere i, og det er én af årsagerne. Men jeg tror, at en af vejene til at nedtrappe landbrugsstøtten i hvert tilfælde går om ad gode og rimelige og produktionsfornuftige investeringer, noget, som jeg mener er særdeles påtrængende, hvis vi skal videre.

Jeg tror også, vi skal tænke alvorligt på spørgsmålet om nye brugstyper. Jeg har flere gange nævnt som en af de mange ting, der kunne gøres: hvorfor opretter vi ikke nogle store producerende forsøgsbrug, som virkelig kan sørge for, at forsøgsresultaterne hurtigst muligt bliver omsat til produktion? Det behøver ikke nødvendigvis at være statsbrug. Landboforeningerne må for min skyld gerne administrere sagen, men vi trænger til disse store effektive brug til afløsning af tidligere tiders herregårde, som vi ikke har nogen særlig grund til at ønske tilbage.

Jeg tror, vi trænger til aldeles nye linjer i vores landbrugspolitik, og jeg er sikker på, man vil se på det i et udvalg, som virkelig prøver at arbejde med dette, og som ikke

skal være bundet af og ikke må være bundet af de organisationsinteresser, som har redet landbruget som en mare under alle disse forhandlinger, som har ført frem til, at et enigt landbrug har kunnet anbefale ministeren ditten og datten. Det er ulykkeligt, at man skulle have et enigt landbrug. Hvis jeg skal lykønske regeringen med en enkelt ting, så er det, at man i hvert fald nu har skabt præcedens for, at man ikke nødvendigvis behøver at have et enigt landbrug bag ved en landbrugslovgivning. Jeg håber, man aldrig får det igen. Hvad skulle man med det? Hvis alle grupper i landbruget er enige, er der så nogen grund til at tro, at det peger andet end tilbage? Der er ingen som helst grund til at tro, at det skulle pege fremad. Det bliver man aldrig enige om. At holde det, som det er, kan man derimod enes om. Det er en stagnationslinje, det er en linje, som ikke fører videre, og det er som sagt det, som i alt for lang tid har præget udviklingen i dansk landbrug.

Jeg skal ikke forlænge det nuværende indlæg om disse lovforslag. Samlingen lider på hæld, og vi skal jo se at få et eller andet vedtaget. Jeg kan ikke love ret megen støtte til de forslag, regeringen har fremsat. Jeg skal dog sige, at jeg ser lidt mildere på de små forslag vedrørende gartneri osv. Jeg har indtryk af, at der her sker en hel del mere nyt, end der sker på de andre områder. Men jeg håber, at regeringen vil tage sig meget alvorligt af perspektiverne og komme med en virkelig renvasket ny og interessant landbrugspolitik, når vi mødes engang til næste samling. Hvis vi ikke når dertil, så vil jeg give alle de landbrugere, jeg kender, det gode råd at se at sælge så snart som muligt.

Kjær Rasmussen: Som det allerede er sagt af flere ordførere, er det en absolut formildende omstændighed ved dette lovkompleks, at det skal revideres allerede i næste folketingsamling. Som man ved, har vi aldrig været venligt stemte over for den form, den nuværende landbrugsstøtte har. Efter vores mening virker den fordyrende for de hjemlige forbrugere, og den hindrer, at landbruget kommer i gang med en virkelig strukturomlægning. Jeg ser ingen grund til at uddybe disse vore synspunkter for 27. gang, de er kendt af ministeren, og de er

[Kjær Rasmussen.]

kendt af tingets medlemmer. Hidtil har vi stemt imod landbrugsstøtten, og det vil vi også gøre denne gang.

Der er dog en enkelt ting i komplekset her, som glæder os, og det er, at der skal foregå en revision af støtte Lovgivningen allerede i næste folketingsamling. Jeg forstår, at ministeren vil nedsætte et udvalg bestående af en ekspertgruppe, som skal søge at hitte ud af, hvordan man laver en mere langsigtet landbrugspolitik. Nu er det jo ikke så længe siden, vi her i tinget havde en landbrugsdebat. Jeg tænker på forespørgselsdebatten den 19. marts. Ved den lejlighed ridsede jeg VSs tanker om landbrugets fremtid op og gjorde gældende, at den nuværende produktionsstøtte burde ændres til en støtte, som fremmer strukturlægningen, f. eks. en rentestøtte, der lyser som statsprioritet i ejendommene. Hensigten hermed skulle naturligvis være den, at samfundet derigennem ville få øget indflydelse på landbrugsstrukturen. Disse tanker er langt mere uddybet i mit indlæg af den 19. marts, og må jeg ikke bede den gruppe, som skal nedsættes, om at gennemgå vore forslag fra dengang.

Skulle disse forslag nu være for vidtgående for regeringen — det er de jo nok — så var det måske en idé, om man interesserede sig for det forslag til en ny landbrugsstruktur, som advokat Midtgaard i Brande har fremsendt til tingets medlemmer den 10. marts 1969. Det drejer sig om oprettelse af andelsbrug.

Må jeg afsluttende bede ekspertudvalget gå frem efter den recept, som blev vedtaget her i folketinget den 19. marts. Som punkt 1 undersøger man mulighederne for rentabel afsætning af danske landbrugsvarer, som punkt 2 opstiller man en målsætning for dansk landbrugs produktion, og som punkt 3 udarbejder man en plan, som i løbet af en kortere årrække tager sigte på at afvikle landbrugsstøtten og gøre landbruget til et selvhjulpent erhverv, som er tilpasset den opstillede målsætning for produktionen. Jeg understreger igen, at denne fremgangsmåde er blevet vedtaget her i salen, ganske vist ikke med ret mange stemmer, og jeg vil da gerne spørge landbrugsministeren, om han vil lade denne vedtagelse være ekspertgruppens kommissorium eller — for nu at sige det på dansk — om landbrugsministeren vil

lade denne vedtagelse være ekspertgruppens arbejdsgrundlag.

Anders Andersen: Jeg skal tillade mig at gøre et par bemærkninger til debatten her om landbrugets forhold. Jeg havde naturligvis håbet, at jeg kunne have gjort det ud fra den forudsætning, at der var opnået enighed i de forhandlinger, der var gået forud med landbruget, sådan at der ikke var opstået den problemstilling, som i øjeblikket hersker imellem landbruget og lovgivningsmagten.

Jeg må erkende rent indledningsvis, at vi naturligvis i landbruget har følt os noget skuffet over den form, som forhandlingsløbet fik, skuffet på den måde, at vi aldrig på noget tidspunkt nåede frem til reelle forhandlinger om selve beløbsstørrelserne. Vi havde mange forhandlinger, og jeg synes i og for sig nyttige forhandlinger, om indholdet af landbrugsordningerne, og det vil jeg også gerne kvittere for. Selve indholdet i de lovforslag, der er lagt på folketingets bord, er helt i overensstemmelse med de synspunkter, som vi forhandlede os frem til. De ændringer, der er i lovforslagene, havde vi fra landbrugets side på et tidligt tidspunkt givet udtryk for som nødvendige — her tænker jeg på hjemmemarkedsordningerne — idet det stod klart for enhver, at med forløbet af den lange tid, der var gået siden 1962, måtte der en justering til på dette område. Selve indholdet i landbrugsordningerne kan jeg altså give fuld tilslutning til.

Men det, der er problemstillingen, er de økonomiske vilkår og derfor også selve beløbsrammerne, størrelsen af det beløb, som vil blive stillet til rådighed for landbruget.

Jeg beklager meget, på mange måder, den usaglige debat, der føres, når landbrugets forhold drøftes. Det har jo svirret med talstørrelser af meget forskellig karakter; de fleste af dem har været forkerte og har i hvert fald haft en forkert opsætning, og det er i og for sig beklageligt. Man må huske på, at det er et erhverv, og dog stadig væk et stort erhverv, der arbejder på baggrund af de vanskeligheder, der møder erhvervet afsætningsmæssigt, og det gælder i og for sig ikke alene i forhold til fællesmarkedet, men det gælder også i forhold til den manglende koordinering af landbrugsafsetningen inden for EFTA-området. Disse store vanskelig-

[Anders Andersen.]

heder er baggrunden for de økonomiske problemer, som dansk landbrug står i.

Jeg tror, det er rigtigt at sige, at afslutningen på forhandlingerne om beløbsrammen vakte megen skuffelse hos den enkelte landmand ud over landet. Jeg ved ikke, om man rigtig har forståelsen af, at man netop på baggrund af de meget store økonomiske problemer, som titusinder af landmænd slås med, måtte få den opfattelse, at regeringen faktisk ikke var sindet at ville yde en tilstrækkelig støtte, der kunne skabe en vis tiltro til fremtiden inden for dansk landbrug.

Når man taler om beløbsrammer, er det ligesom man har den opfattelse, at de er relativt stigende, men det er ikke rigtigt. I 1961 var kontantstøtten til dansk landbrug 3 pct. af de offentlige udgifter, altså af statens budget. I 1969, når disse lovforslag er gennemført, repræsenterer den kun 2 pct. af statens budget. De støttebeløb, der ydes til landbruget, har altså relativt udgjort en faldende procentdel.

I dette billede skal yderligere medregnes, at den devaluering, der kom i 1967 i England, og som kun delvis blev gennemført herhjemme, påførte landbruget et ekstraordinært stort tab, som vi stadig væk må slås med. Nu får vi indregnet disse beløb i den samlede beløbsstørrelse. Havde den daværende regering dengang devalueret fuldt ud, så havde vi ikke haft nogen diskussion om devalueringsgodtgørelse, for så havde der ikke været noget problem i så henseende for landbrugets vedkommende. Så havde der måske været andre problemer, det skal jeg slet ikke drage ind i denne debat, men der havde i hvert fald været det problem mindre, og der havde været et mindre beløb at yde til dansk landbrug.

Jeg forstår godt den skuffelse, der har bredt sig ude omkring, og de betænkeligheder, man kan have, er vel ikke mindst frygten for, at skuffelsen vil medføre, at de få unge, der stadig væk søger ind i landbruget, vil blive endnu færre, og at vi derfor vil komme til at stå med et landbrugserhverv, hvor der ingen ungdom er. Et erhverv uden ungdom er et erhverv uden fremtid.

Vi har naturligvis i landbruget hæftet os ved, at såvel den tidligere som den nuværende regering og også dens statsminister

har givet udtryk for, at man ønskede den nuværende landbrugsproduktion og -eksport opretholdt, og jeg forstår da udmærket godt, at set ud fra et samfundsekonomisk synspunkt er enhver eksport, der finder sted, næsten en livsbetingelse. Men man kan ikke regne med fremover i landbruget at opretholde en produktion af den nuværende størrelse, hvis der ikke skabes økonomiske muligheder, så de unge, der skal gå ind i landbruget, kan se en fremtid i møde med nogenlunde rimelige økonomiske vilkår. Det vil nok være utopi at tro, at man kan opretholde en landbrugsproduktion uden at ville opretholde landmænd, og det er faktisk det, man er på vej ud i i øjeblikket. Jeg betragter det som en meget alvorlig udvikling, en alvorlig udvikling måske ikke så meget set fra landbrugets synspunkt som set fra et samfundsmæssigt synspunkt. De unge, der går over i andre erhverv, skaber sig andre eksistensmuligheder, de klarer sig på anden måde, men hvis man affolker landbruget, så afskærer man også samfundet mulighederne for at kunne bevare den eksportindtægt, som der er behov for også for at skabe den tilstrækkelige ligevægt på vor betalingsbalance. Der er altså også en samfundsmæssig interesse bag ved landbrugets videre udvikling.

Jeg har lagt mærke til, at der er en fælles interesse for og positiv indstilling til, at man netop skal søge at fastholde de unge i landbruget, men det er en urimelig tanke at ville søge at fastholde unge i et erhverv, hvis man ikke samtidig også vil søge at tilrettelægge de økonomiske vilkår på en sådan måde, at disse unge kan være tjent dermed.

Jeg glæder mig naturligvis over det lovforslag, der kommer til behandling om et øjeblik, hvor der er en særlig støtte til disse unge, men jeg vil dog gerne gøre opmærksom på, at i forhold til det sidst forløbne år er denne støtte kun en tredjedpart af det, der har været ydet på dette område. Der har det sidste år været ydet omkring 36-37 mill. kr.; det vil i det kommende år blive 12 mill. kr. eller deromkring; det er altså en væsentlig forringelse af den støtte, der har været ydet til disse unge.

Nu har man fra forskellig side givet udtryk for positiv indstilling over for landbruget, og jeg takker naturligvis for den positive indstilling, men jeg må sige, at

[Anders Andersen.]

der er nok lidt for lidt at have det positive i. Enten man nu gør det op på den ene eller på den anden måde, så må jeg gøre opmærksom på, at på baggrund af det, der er sket her i foråret både på arbejdsmarkedsområdet og på det pengepolitiske område, så er der bare på disse områder, affødt af disse vilkår, sket en forøgelse af landbrugets omkostninger på ca. $\frac{1}{2}$ milliard kr. Over for dette står forøgelsen i landbrugsstøtten på 112 mill. kr.

Se, det kunne landbruget såvel som andre erhverv nok acceptere, hvis det var et erhverv, der i forvejen indkomstmæssigt lå på et nogenlunde rimeligt niveau, men når landbrugserhvervet i forvejen ligger på et indkomstniveau på ca. 55 pct. af det, en faglært arbejder tjener, og man har store økonomiske problemer, så må man forstå, at så er en sådan situation en yderligere alvorlig udvikling for landbrugets udøvere.

Jeg har naturligvis også glædet mig over at høre, at de fleste af ordførerne har sagt, at det er ikke, fordi landbruget ikke har fulgt udviklingen op, det er ikke, fordi der ikke ydes en stærk arbejdsindsats, det er ikke, fordi der ikke er sket en stærk produktivitetsstigning, men det skyldes udefra kommende forhold. Ja vel, det er markedspolitiske forhold, som er bestemt af folketetinget, og derfor har folketetinget også et vist ansvar over for den udvikling, som finder sted inden for dansk landbrug.

Må jeg sige, at vi har fra landbrugets side haft en målsætning i vor landbrugs-politik, en målsætning, der gik ud på, at de landbrugsordninger, der blev gennemført, måtte tilgodese i hvert fald to forhold. For det første at strukturudviklingen kunne fortsætte, for det andet at produktiviteten kunne videreudvikles. Disse to forudsætninger er hidtil blevet opfyldt igennem den landbrugspolitik, der har været tilrettelagt.

Den tredje målsætning, som i og for sig også har været med, nemlig indkomstpolitikken, har ikke kunnet blive opfyldt. I 1963-64 var der overensstemmelse imellem, hvad landmanden tjente, og hvad en faglært arbejder havde som indtægt; det er det, der er forrykket til ugunst for landbruget til nu kun at være 55 pct.

Vi har peget på fra landbrugets side, at vi gerne så en mere langsigtet landbrugs-

politik tilrettelagt. Vi har også stillet forslag herom. Den langsigtede landbrugs-politik, som vi har stillet forslag om, har tre hovedformål.

Den har det hovedformål, som der også hidtil har været, at strukturudviklingen kunne fortsætte. Det er nødvendigt, at strukturudviklingen fortsætter. Det er nødvendigt, for at effektiviteten kan udvikle sig, for at produktionskapaciteten pr. mands indsats kan blive større og større og konkurrencedygtigheden derfor kan opretholdes og forbedres.

Vi har også i denne politik sigtet på, at hvis dansk landbrug skal kunne klare sig fremover, så må der ske en styrkelse af de effektive producenter inden for dansk landbrug, og det ligger der i det oplæg, som vi har udarbejdet. Det er vigtigt netop for at kunne forbedre udviklingen inden for dansk landbrug, at den del af dansk landbrug, som man kan betegne som effektive producenter, har både mod til og muligheder for at kunne investere i en udbygning af et effektivt produktionsapparat inden for landbruget. Det er vigtigt af hensyn til dem, der skal leve af landbruget. Det er også vigtigt af hensyn til samfundet, af hensyn til konkurrencedygtigheden. Vi har peget på dette. Vi har skitseret de forudsætninger og de muligheder, hvorunder en sådan situation kunne skabes.

Det tredje mål må være, at disse effektive producenter, som skal føre dansk landbrug videre, også vil være i stand til at få en rimelig indkomstevne. Jeg tror, man må forstå, at med den risiko og den indsats, der skal ydes fra dem, der ønsker at fortsætte inden for dansk landbrug, må man også i et samfund som Danmark være parat til økonomisk at yde den støtte, den bistand, som i en overgangsperiode vil være nødvendig.

Jeg håber naturligvis, at det udvalg, som nu bliver nedsat, og som vi fuldt ud fra landbrugets side har givet tilslutning til, må kunne gennemføre og afslutte sit arbejde så hurtigt, at man i løbet af næste forår kan gennemføre lovforslag, der bygger på de grundprincipper, som efter min opfattelse og efter landbrugets opfattelse vil være ganske nødvendige og afgørende for fremtiden inden for landbrugserhvervet. Jeg tror, det vil være hensigtsmæssigt, om man i den offentlige debat vurderer land-

[Anders Andersen.]

brugets vilkår og problemstillinger ud fra mere realistisk hensyntagen til de faktiske forhold end det, der har været tilfældet igennem de senere uger.

Må jeg slutte med at gøre opmærksom på, at landbruget er jo ikke det eneste erhverv, og landbruget er ikke den eneste befolkningsgruppe, der på den ene eller på den anden måde nyder godt af de midler, som staten, samfundet stiller til rådighed. Det glemmer man ofte i debatten om landbrugets forhold. Det kommer ofte til at stå, som om landbruget her indtager en særstilling. Vi ved f. eks., at skibsbygningsindustrien får et større tilskud pr. beskæftiget, end der i øjeblikket ydes inden for landbruget til den selvstændige landmand. Det er, fordi skibsbygningsindustrien har de samme problemer som dansk landbrug. Man møder også den subsidierede produktion, og vil man opretholde skibsbygningsindustri, så må man give denne industri særlige vilkår. Det er der i og for sig ikke noget urimeligt i, når man ønsker at opretholde den.

Vi kender på andre områder, hvordan man yder mange hundreder af millioner kroner i støttetilskud. Alting herhjemme betegnes efterhånden som sociale problemer, men man kan i mange tilfælde sætte spørgsmålstegn ved, hvor socialt det er i disse former, som vi har på en lang række områder. Vi har altså fra samfundets side taget hensyn til mange andre problemer i vort samfund, og jeg håber, man vil forstå, at der må også ske en hensyntagen til de vilkår, som dansk landbrug arbejder under.

Se, dette er jo en førstebehandling, og inden disse lovforslag skal til tredje behandling, skal der gennemføres et udvalgsarbejde. Der er tid til under dette udvalgsarbejde at ændre disse forslag i positiv retning og medvirke til at skabe forståelse for hos de mange titusinder af landmænd, at lovgivningsmagten stadig væk mener, at der er behov for en landbrugsproduktion af anseelig størrelse, og at man er parat til at yde ret og rimelighed over for landbruget.

Jeg henstiller, at man under dette udvalgsarbejde tager disse problemer med ind i overvejelserne og forbedrer lovforslagene med henblik herpå.

Landbrugsministeren (Peter Larsen): Indledningsvis vil jeg gerne takke den store kreds af ordførere, som har givet tilslutning til de af regeringen her fremsatte lovforslag, en tilslutning, der i sine hovedlinjer er en opbakning af de synspunkter, lovforslagene er udtryk for både i indhold og målsætning, og af en sådan karakter, at det ikke giver anledning til ret mange bemærkninger fra min side på dette sene tidspunkt.

Hr. Chr. Thomsen pegede på, at den gældende kornlov ikke havde spillet fallit. Jeg kan ikke være helt enig i denne betragtning. Forholdet er det, at den gældende lov er bygget op med det formål for øje, at der normalt vil være et importbehov. Situationen er nu den, at vi i år har haft eksport og formentlig — hvad jo ingen kan vide — også vil få det i det kommende høstår. Derfor var opgaven at søge at formulere en kornordning således, at den kunne fungere i begge situationer, men samtidig at forme en kornlov uden de garantier, som man har kendt fra tidligere brødkornordninger, og som på forhånd ville forpligte staten til at stille de fornødne beløb til rådighed, alt under hensyn til produktionens størrelse.

Vi har derfor i de forhandlinger, vi har ført med landbruget, stræbt efter at finde frem til en formulering og en aftale med landbruget om, at kornloven i forbindelse med afsætningsloven skulle kunne virke under begge forudsætninger. Selv om der nu er visse dele af de aftaler, som er opsagt, nærer jeg alligevel fortrøstning til, at man med de erfaringer, man har gjort i år, også i det kommende høstår vil kunne bygge videre, således at man er i stand til at gøre kornloven mere effektiv og gøre det på et tidligere tidspunkt, hvor en indsats af beløb fra dispositionsfonden vil kunne være betydeligt mere effektiv end i år, hvor den nødvendigvis måtte komme på et noget senere tidspunkt.

Vi håber altså, at der, til trods for at der ikke er sket væsentlige ændringer under de forhandlinger, der har været ført, er lagt et grundlag inden for de økonomiske rammer og den afbalancering, der må være mellem kornprisen og den dyriske produktion, et grundlag, man kan bygge videre på.

Må jeg videre sige til hr. Chr. Thomsen i forbindelse med de spørgsmål, som blev stillet

[Landbrugsministeren.]

vedrørende afsætningsloven, spørgsmålet om dispositionsfondens nye formål og herunder, hvad begrebet hensigtsmæssig produktionsplanlægning dækker over, at det, vi tilsigter med denne tilføjelse, først og fremmest er at skabe en større rummelighed, en større og friere dispositionsadgang for landbruget til at kunne arbejde med disse penge. Med den udvidelse, der nu er foreslået, og som forhåbentlig bliver gennemført, får dispositionsfonden også mulighed for at føre pengene direkte tilbage til landmanden i form af højere afregningspriser, eller hvilken form man i øvrigt måtte lægge til grund for at nå de hensigter og mål, man stræber henimod. Forholdet er det, at når man fører den forøgede beløbsramme på 105 mill. kr. over i dispositionsfonden, nødvendiggør det også en større bevægelsesfrihed. Vi håber, at der ikke fremover vil blive lige så stort et behov for kvantumrabatter og markedsfremmende foranstaltninger, som der har været i den forløbne tid, og derfor må man have muligheden for at føre pengene tilbage over de højere afregningspriser.

Jeg skal ikke gøre mange bemærkninger til hr. Chr. Thomsens udtalelser vedrørende beløbet. Vi er jo i den situation, som hr. Chr. Thomsen og andre af mine forgængere ofte har været i, at det med hensyn til de endelige beløb kan være svært at finde et beregningsgrundlag. Vi har dog for regeringens vedkommende i denne sag ment at kunne beregne os frem til, hvad landbrugets faktiske lønudgifter medfører, plus en del andre væsentlige udgiftsstigninger, som også er fremkaldt af overenkomstsituationen. Det er altså ikke nogle helt tilfældige tal, og jeg skal derfor ikke kommentere dette yderligere, kun takke hr. Chr. Thomsen for, at jeg i de bemærkninger, der blev fremsat, ligesom kunne fornemme en godkendelse af de beløb, vi nu foreslog, herunder også de beløb, som er tilflydt landbruget i løbet af det år, der er gået. Man kan da kun glæde sig over det, hvis den tidligere ofte lidt stærke diskussion nu bundfælder sig i en erkendelse af, at beløbene måske alligevel er rimelige.

Hr. Niels Ravn og hr. Niels Eriksen var inde på en række betragtninger, som i og for sig ikke direkte vedrører denne lovgiv-

ning, men mere de strukturpolitiske opgaver. Men det er klart, at der er denne sammenhæng i tingene, og derfor hilser jeg med tilfredshed de synspunkter, som både hr. Niels Eriksen og hr. Niels Ravn fremsatte med hensyn til den vægt, man må lægge på også at tage de strukturpolitiske spørgsmål med ind i disse overvejelser. Det er også det, vi lægger op til, og det skal jeg senere gøre nogle kommentarer til i forbindelse med omtalen af det udvalg, der nu skal nedsættes.

Hr. Svend Haugaard var inde på betragtninger om nye finansieringsregler og andre ønsker i den henseende. Jeg vil over for dette blot pege på, at det må være mere naturligt, at nye finansieringsregler hører hjemme i forbindelse med en senere lovgivning. Det arbejder man også i øjeblikket på i landbokommissionen for fuld styrke med henblik på sideløbende med det udvalg, der nu skal i gang, også fra landbokommissionen at komme med et oplæg. Men alle disse tanker og synspunkter går i samme retning, nemlig ønskeligheden af at skabe en større mulighed for tilpasning af landbruget til den moderne tid og et andet økonomisk grundlag for anvendelsen af de midler, der stilles til rådighed fra det offentlige i så henseende.

Må jeg til hr. Morten Lange blot sige, at hans udtalelser ikke tyder på så forfærdelig meget praktisk kendskab til landbrugets faktiske forhold. Når man taler om, at en stagnationslinje præger landbruget, var det måske berettiget over for dette at spørge, om det er muligt at påvise, at noget andet erhverv har været i stand til at gennemføre så omfattende strukturændringer, så omfattende reduktioner af aktive udøvere og alligevel holde en produktion af den størrelse, som sket er. Derfor kan jeg ikke være enig i, at det ud fra det hensyn haster med en løsning. Jeg kan være enig i, at mange ydre omstændigheder bevirker, at vi må tage hele spørgsmålet op. Det er også det, der sker, og det er jo også naturligt, når ordningerne er 7-8 år gamle, men jeg kan ikke være enig i, at hjemmemarkedsordningerne skal væk, fordi de er produktionsforvidende. Hjemmemarkedsordningerne er i deres natur og opbygning og med den udformning, de nu får, blot en parallel til

[Landbrugsministeren.]

de vilkår, som andre erhverv har: de er underkastet monopoltilsynets regler om prisberegning, prisdannelse, omkostningsvirkninger, og derfor synes jeg ikke, man ud fra disse hensyn skal ønske hjemmemarkedsordningerne fjernet; jeg vil snarere sige tværtimod.

Jeg må også over for bemærkningen om, at der ikke er penge til investeringer efter den nuværende ordning sige, at den forhøjelse af afregningstallet, der ligger i ordningen, netop giver landmanden de indtægtsmuligheder, der skal betinge, at investeringer kan finde sted. Jeg tror, det er en heldigere fremgangsmåde at fastholde rimelige afregningspriser og lade den enkelte landmand selv bestemme, hvor og i hvilket omfang investeringerne skal finde sted, men det forudsætter, at investeringsgrundlaget, det økonomiske grundlag, er til stede, og det må jeg indrømme at det på mange punkter i dag skorter meget på.

Må jeg endelig generelt have lov til at pege på, at det, der er det væsentlige og nye i den nuværende situation, er den omstændighed, at regeringen nu får nedsat et såkaldt sagkyndigt udvalg til at gå i gang med den opgave at foretage en vurdering og en belysning af de gældende landbrugsordningers virkning på landbrugets produktions- og indkomstforhold, effektivitetsudvikling og tilpasning til den øvrige erhvervsstruktur samt ordningernes påvirkning af samfundsøkonomien, og at udvalget på dette grundlag inden den 1. januar 1970 skal udarbejde en rapport og samtidig pege på, hvordan kommende landbrugsordninger mest hensigtsmæssigt kan tilrettelægges.

Jeg kan oplyse, at jeg har bedt direktør Krogstrup fra Dansk Landbrugs Realkreditfond om at være formand for dette udvalg, som jeg regner med skulle bestå af 8-10 personer med repræsentation af embedsmænd fra ministerier og embedsmænd fra landbrugets hovedorganisationer. Jeg til-

lægger det overordentlig stor værdi, at man nu prøver på for første gang at tage fat på en samlet løsning, og jeg tillægger det overordentlig stor værdi, at det sker, samtidig med at landbokommissionen kommer med udspil vedrørende strukturlovene og vedrørende finansieringen, og at man også i denne sammenhæng har spørgsmålet om de unge med inde i billedet.

Udgangen af dette skulle gerne blive det, man efterlyser fra alle sider: en langsigtet landbrugspolitik. Jeg skal ikke spå om mulighederne for at skabe noget sådant. Det bliver ikke nogen let opgave. Vi kender de vanskelige afsætningsvilkår, de stærkt svingende vilkår, og de påvirkninger udefra som spiller en afgørende rolle. Jeg kan blot henvise til, at vi i dag har mangler, hvor vi for et halvt år siden havde overflod. Men uanset den vanskelige opgave er det en meget vigtig opgave at få taget fat på disse ting og bl. a. få fjernet den usikkerhed, som råder i mange landbohjem i øjeblikket, og, som hr. Anders Andersen tillige var inde på det, også præger de unge inden for landbruget. Derfor er det en meget stor opgave, man her står over for, og derfor er der brug for, at man i fællesskab lægger alle gode kræfter i for at få disse problemer løst. Det er jo noget helt naturligt, at dette udvalg ikke alene skal beskæftige sig med de foreliggende analyser, forslag og tanker, der har været fremsat, men at der også i dets arbejde skal indgå de forslag om den effektive producent, som nu igen er omtalt her fra talerstolen af hr. Anders Andersen, og som er fremsendt til regeringen, men som alligevel med den korte tid, der var til rådighed, ikke gav os mulighed for en virkelig dybdeboring af disse principper og deres rækkevidde.

Nu står vi altså over for at skulle gå i gang med dette, og jeg synes, det er rimeligt at pege på, at ikke alene for landbrugserhvervet, men for hele samfundet, som igennem meget store beløb bidrager til at mildne de vanskeligheder, der er påtvunget landbruget udefra, er det vigtigt, at man nu

[Landbrugsministeren.]

tager rimelige hensyn til begge sider og prøver på at finde den afbalancering, som er den rigtige, en afbalancering, der også i høj grad har bud til at skabe større optimisme hos dansk landboudom.

Chr. Thomsen: Det er kun en ganske enkelt bemærkning. Hr. Niels Ravn bebrejdede os, at vi ikke havde prøvet at beregne, hvorvidt de 112 mill. kr. var et rigtigt beløb, og mente, at vi havde haft lang tid til det. Må jeg gøre opmærksom på, at der i åbningstalen blev sagt, at landbrugsstøtten skulle findes inden for den samme beløbsramme som hidtil. Det stoledes vi på, og derfor synes jeg ikke, det er rimeligt, at man forlanger af os, at vi skulle have beregnet andre beløb. Og så vil jeg for en sikkerheds skyld sige, at den omstændighed, at det var sat ind i åbningstalen, havde vi i hvert fald intet ansvar for.

Landbrugsministeren (Peter Larsen): Jeg skal ikke gribe ind i debatten mellem hr. Niels Ravn og hr. Chr. Thomsen, men når der henvises til åbningstalen, vil jeg ganske kort gøre opmærksom på, at der jo er 3 afsnit i åbningstalens omtale af landbruget, nemlig ønskeligheden af en stor produktion, ændring af lovgivningen, så man ikke fremmer en produktion, der ikke synes at være rimelig afsætning for, og endelig at udgangspunktet var en uændret beløbsramme. Det er en afvejning af disse 3 ting og lige så meget den første som den sidste, der har været afgørende for det resultat, der nu er tilvejebragt.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagenes overgang til anden behandling
vedtoges uden afstemning.

Anden næstformand (Hanne Budtz): Efter de faldne udtalelser foreslår jeg, at lovforslagene henvises til et udvalg på 17 medlemmer. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om ændring af lov om udlån til yngre landmænd.

(Lovforslaget (nr. 261) findes i tillæg A. sp. 5171, fremsættelsen i tidenden sp. 6789)

Lovforslaget sættes til forhandling.

Chr. Thomsen: Jeg skal på dette sene tidspunkt ikke gøre mange bemærkninger til dette lovforslag.

Den første lov om udlån til yngre landmænd, vi overhovedet har haft, blev skabt af den forrige regering, og deri ligger jo egentlig, at vi mener, det er rimeligt, at man har en særlovgivning, for de yngre landmænd, en lovgivning som selvfølgelig ikke klarer alle de unge landmænds problemer, men som har været en nyttig hjælp. Vi har ikke noget at indvende imod, at loven løber videre.

Hvad angår forslaget om at stille 7 mill. kr. til rådighed for de yngre landmænd, der har overtaget ejendommen inden for de sidste 5 år, har vi heller ikke noget at indvende imod, at man bruger nogle af pengene dertil, men som jeg sagde før: fastsættelsen af de 112 mill. kr. har vi ikke haft noget ansvar for. Men lovforslaget som sådant finder vi fornuftigt.

Poul Nielsen: Dette lovforslag om ændring af loven om udlån til yngre landmænd har jo det ene formål at tilgodese de unge landmænd, især de nyetablerede. Jeg har forstået, at lovforslagets egentlige sigte var dette, at der skulle kunne ydes lån til de nyetablerede på rimelige vilkår. Det må også ganske afgjort betragtes som noget meget tilfredsstillende, en foranstaltning efter princippet hjælp til selvhjælp.

Under behandlingen af lovforslaget i sin tid blev der jo indført en ny paragraf, en § 7, der gav landbrugsministeriet bemyndigelse til at anvende 5 mill. kr. årlig som engangstilskud til nyetablerede, og bemyndigelsen var indskrænket til 2 år. Det forslag til ændring af loven der nu er fremsat af landbrugsministeren, og som væsentligt vedrører § 7, betyder forlængelse i 1 år med hensyn til de 5 mill. kr., og forslaget giver, som det er nævnt, yderligere muligheder for at